

תפילות של התנאים – בין קבע לזרימה

רבן גמליאל אומר, בכל יום מתפלל אדם שמונה עשרה.

רבי יהושע אומר, מעין שמונה עשרה.

רבי עקיבא אומר, אם שגורה תפלתו בפיו יתפלל שמונה עשרה, ואם לאו מעין שמונה עשרה:

רבי אליעזר אומר, העושה תפלתו קבע, אין תפלתו תחנונים.

רבי יהושע אומר, המהלך במקום סכנה, מתפלל תפלה קצרה. אומר, הושע השם את עמך את שארית ישראל, בכל פרשת העביר יהיו צרכיהם לפניך. ברוך אתה ה' שומע תפלה:

ברכות ה, ג-ד

תקנת רבן גמליאל

בפתח משנתנו רבן גמליאל קובע שבכל יום מוטלת על האדם החובה להתפלל אותה תפילה – "שמונה עשרה". יש הסוברים כי לאורך תקופת בית שני לא הייתה התפילה בישראל חובה כלל ולפיכך חידושו של רבן גמליאל אינו רק בייסוד נוסח קבוע אלא גם בעצם קביעת החובה להתפלל.¹

רבן גמליאל, נשיא ישראל, מתמודד עם הסכנות שאיימו על עמו בעקבות חורבן המקדש. המקדש היה מרכז לאומי ורוחני כאחד. תקנת רבן גמליאל מציעה פעולה דתית אחידה שתלכד את העם המפורד והמפוזר ותשמש חלופה לקשר הרוחני שהתקיים עם הקב"ה באמצעות עבודת המקדש.

לחייב האדם בתפילה ול"הקפאת" נוסח התפילה יש גם מחיר – ויתור על הספונטניות של התפילה ועל האינדבידואליות שבה. ואכן, מבין זקני דורו של רבן גמליאל קמו מתנגדים לתקנתו, ובראשם רבי אליעזר הגדול.